

عنوان طرح :

روستای پیشرو « پیشرفته »

(مسکن معیشتی)

« مؤسسه همه با هم جهاد برای سازندگی خراسان رضوی »

تابستان ۱۴۰۴

مقدمه:

آب، کشاورزی و اراضی کشاورزی علت اصلی شکل گیری و دسترسی به راه موجب توسعه روستاها بوده است با توجه به محدودیت آب و خاک، افزایش جمعیت و لزوم استفاده از ماشین آلات و ادوات پیشرفته در کشاورزی، کشاورزی با شیوه های قدیمی پاسخگوی اشتغال مولد و تأمین معیشت جمعیت روستاها نیست. از سوی دیگر پدیده هایی مثل خشکسالی، سیل زدگی، افزایش نسبی درآمد و رفاه و ایجاد مشاغل خدماتی پردرآمد در شهرها، بر افزایش مهاجرت از روستاها به شهرها می افزاید.

در روستاها می توان با ایجاد خدمات زیربنایی مثل آب، برق، گاز و بهداشت جاده مناسب اینترنت مدرسه و غیره مسائل رفاهی را حل نمود، ولی اشتغال مهمترین عامل اقامت و حضور در روستا و منطقه است. لذا با وجود خدمات ارزشمندی که پس از انقلاب در زمینه خدمات زیربنایی و افزایش سطح رفاهی زندگی در روستاها ارائه شده به دلیل کمبود اشتغال و عدم سرمایه گذاری مولد در مناطق روستایی جمعیت روستاها روز به روز کاهش پیدا کرده به طوری که از سال ۱۳۵۸ آغاز تاسیس جهاد سازندگی تاکنون (۱۴۰۳) جمعیت روستاها از حدود ۷۰ درصد به ۲۵ یا ۲۸ درصد کاهش پیدا نموده و هرم سنی جمعیت روستاها به شدت دچار تغییرات چشمگیر شده است. یعنی جمعیت جوان و فعال روستاها کاهش پیدا نموده و این جوانان توانمند عازم شهرها و به طور خاص عازم کلانشهرها و مرکز کشور به منظور تأمین شغل و کار شده اند. با توجه به موارد ذکر شده در حال حاضر خدمات زیربنایی به تنهایی مشکلی از روستا را حل نمی نماید و باید با استفاده از این خدمات در پی ارتقاء اقتصاد روستا و تأمین شغل مناسب و مولد برای جوانان روستایی در روستاها باشیم.

روستا و کشاورزی دو مقوله وابسته به هم هستند مقدار آب و زمین، نوع کاشت و نحوه آبیاری در تولید کمی و کیفی محصول مؤثر می باشد. با کاهش بارندگی، کاهش آبهای جاری و افت سفره های آب

زیرزمینی به دلیل برداشت بیش از حد از منابع آب زیرزمینی باعث شده زمین نسبت به آب متعلق به آن جنبه افزایشی پیدا نماید و آب موجود برای کاشت سنتی زمین های متعلق به آن کاهش داشته باشد. بطوری که زمین های بایر و بدون امکان کاشت در عرصه های روستایی از معضلات این روستاهاست.

و از طرفی از قدیم الایام معیشت روستائیان بر پایه چند شغلی بودن و فعالیت تمام اعضای خانواده در این مشاغل بوده است. یعنی یک کشاورز خرده مالک روستایی همزمان با زراعت یا باغداری در روستا در مشاغلی مثل گوسفندداری، قالیبافی، پارچه بافی، کوزه گری، نخ ریزی، ساخت ادوات کشاورزی، تولید فرآورده های لبنی، پرورش طیور، زنبورداری، نوغان داری و تولید پيله ابریشم خود و اعضای خانواده اش فعالیت می کردند و هزینه زندگی خویش را تأمین می نمودند.

عموماً محل اشتغال در منزل مسکونی روستائیان بوده که همراه کار و فعالیت تولیدی فرزندان و امورات جاری زندگی خود را نیز انجام داده و مدیریت می کرده اند.

تغییر نوع کاشت و انتخاب الگوهای مناسب کاشت احتیاج به مدیریت و پشتیبانی اقتصادی، ترویجی و علمی همه جانبه دارد. در صورتی که از ظرفیت روستاها اعم از آب، خاک، تجربه و دانش بومی همراه دانش جدید، تجهیزات و فناوری پیشرفته استفاده نماییم و در عرصه های روستایی و اراضی مرتبط با آنها سرمایه گذاری شود. اقتصاد روستا را ارتقاء داده و روستائیان اقتصادی پویا ایجاد می نمایند. اسکان و تولید در کنار هم روستایی ایجاد می نماید که برای شهری و روستایی جاذبه دارد. اقتصاد پویا، توسعه هدفمند روستاها و ایجاد روستاهای پیشرفته و پیشرو را در پی خواهد داشت.

هم چنان که نفت و معادن در کشور از امور استراتژیک به حساب آمده و برای استخراج و فراوری آن، فروش محصولات خام و فراوری شده آنها دولت برنامه مشخص دارد. برای آب، زمین، کشاورزی، روستا و مناطق عشایری که ثروت و منابع ملی و یا عمومی محسوب میشود و متعلق به اشخاص است

نمی بایست بدون برنامه و راهبرد مشخص باشیم و فقط با برخوردهای سلبی ایزایی بخواهیم اراضی کشاورزی را حفظ نماییم. به گونه ای که مالکین آب، زمین و بهره برداران منابع طبیعی آینده روشنی از نظر اقتصادی و حمایت های قانونی دولت پیش رو نداشته باشند.

موضوع طرح:

ماده ۵۱ قانون ۵ ساله برنامه هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران معیشت پایدار روستائیان و ماندگاری جمعیت و اسکان آنها توجه خاص مبذول داشته و متصدیان امر (وزارت جهاد کشاورزی) را وظیفه مند نموده، در اجرائی نمودن این ماده، اقدامات قانونی لازم را انجام و اهتمام لازم را بنمایند.

ماده ۵۱ قانون برنامه پنجساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۷ - ۱۴۰۳)

به منظور توسعه، عمران و آبادانی روستاهای کشور و در راستای شناسایی و بهره برداری از ظرفیت های موجود در نواحی روستایی، بهبود وضعیت، ارتقای منزلت اجتماعی، سطح درآمد و کیفیت زندگی روستایی و جایگاه روستاها، اشتغال و تولید، احداث مسکن روستایی برای محرومین خصوصاً جوانان و زوجهای جوان ساکن در روستا ایجاد معیشت پایدار و ماندگاری جمعیت، زمینه سازی برای مهاجرت معکوس به روستاها، توسعه دسترسی به خدمات و بستر سازی جهت شکوفایی و پیشرفت عدالت محور و متوازن روستاها اقدامات زیر انجام می گیرد:

الف - به منظور تمرکز امور روستاها و عشایر، افزایش جمعیت روستا ها و توزیع متناسب جمعیت بین آنها، مهاجرت معکوس، رونق تولید، تنوع بخشی تولید با ایجاد زنجیره تامین و ارزش و ایجاد زیرساخت تولید و تامین معیشت و درآمد پایدار روستائیان و عشایر و ارتقای نقش آنان در اقتصاد ملی، پیشرفت و عمران و رفع فقر و محرومیت از روستاها و جامعه عشایری و بهبود کیفیت زندگی آنان و تحقق

عدالت و احیای فرهنگ جهادی با مدیریتی توانمند و مسئول و پاسخگو، وزارت جهاد کشاورزی مکلف است تا پایان سال دوم برنامه نسبت به موارد زیر اقدام قانونی به عمل آورد:

۱- سازمان امور عشایر ایران» به «سازمان پیشرفت و آبادانی روستاها و امور عشایری» تغییر می یابد و واحدهای استانی آن نیز مشمول همین حکم می باشند.

۲- کلیه واحدها با وظایف مرتبط با اهداف مذکور از دیگر واحدهای ستادی وزارت جهاد کشاورزی و توابع آن منتزع و به سازمان موضوع جزء (۱) این بند منتقل می شوند.

تبصره: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی بر اساس وظایف قانونی و اساسنامه، حسب مورد نسبت به تامین زمین، ساخت و واگذاری مسکن معیشت محور و بازنگری در طرحهای هادی و بهسازی روستاها در سقف منابع ملی و استانی و شهرستانی و در قالب بودجه سنواتی و منابع داخلی اقدام می نماید.

ب - طرحهای هادی روستایی و تعیین محدوده روستاها در سراسر کشور بر اساس ضوابط مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران توسط اداره بنیاد مسکن شهرستان تهیه می شود و در کمیته ای متشکل از معاون عمرانی استاندار (رئیس کمیته)، مدیرکل بنیاد مسکن استان (دبیر)، نماینده اداره کل راه و شهرسازی استان، نماینده سازمان جهاد کشاورزی استان، نماینده اداره کل حفاظت محیط زیست استان، فرماندار شهرستان، مدیر بنیاد مسکن شهرستان، بخشدار بخش مربوط و رئیس شورای اسلامی روستا (ناظر) و دهیار (ناظر) بررسی شده و به تصویب می رسد.

پ - بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مکلف است، متناسب با بُعد خانوار و با رعایت تبصره (۲) ماده (۹) قانون جهش تولید مسکن، جهت ساخت مسکن روستایی معیشت محور (جهت سکونت و فعالیت اقتصادی و تولیدی) با ایجاد زیرساخت های لازم و بازنگری محدوده طرحهای هادی روستاهای فاقد زمین و تصویب در مراجع مربوط، نسبت به واگذاری زمین به متقاضیان فاقد مسکن با اولویت افراد

بومی (متولدان روستا و یا دارای حداقل دو سال سابقه سکونت) جهت سکونت دائمی به صورت اجاره ۹۹ ساله یا واگذاری قطعی اقدام نماید. آیین نامه اجرایی این بند توسط وزارت راه و شهرسازی و با همکاری بنیاد مسکن انقلاب اسلامی تهیه می شود و به تصویب هیات وزیران می رسد.

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مکلف است گزارش عملکرد این بند را سالانه به کمیسیون عمران مجلس ارسال نماید.

ت - بنیاد مسکن انقلاب اسلامی مکلف است تا پایان سال سوم برنامه، اطلاعات مکانی محدوده روستاها را در سامانه پنجره واحد مدیریت زمین با رعایت قانون مدیریت داده ها و اطلاعات ملی بارگذاری کند و گزارش عملکرد این بند را هر شش ماه یکبار به مجلس ارسال نماید.

ث - وزارت راه و شهرسازی مکلف است با همکاری بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، نسبت به بهسازی و نوسازی سالانه حداقل دویست هزار واحد مسکونی روستایی با پرداخت تسهیلات ارزان قیمت و با سود پنج درصد (۵٪) در قالب ماده (۴) قانون جهش تولید مسکن و تامین مابه التفاوت سود تسهیلات برای دوران مشارکت مدنی و فروش اقساطی با نرخ مصوب سود تسهیلات از محل صندوق ملی مسکن اقدام نماید. وزارت راه و شهرسازی و بانک مرکزی مکلفند گزارش عملکرد این بند را هر شش ماه یکبار به مجلس ارائه نمایند.

طرح روستای پیشرفته «پیشرو» از طرف مؤسسه همه با هم جهاد برای سازندگی خراسان رضوی به منظور سرمایه گذاری در روستاها و برای ایجاد اشتغال پایدار کشاورزی، صنعتی و خدماتی، رونق اقتصادی روستاها و مناطق عشایری و در رابطه با اجرایی نمودن ماده ۵۱ قانون برنامه ۵ ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران ارائه می شود. در این طرح به مقوله مسکن مناسب در روستاها و تولید انرژی های تجدیدپذیر در این مناطق توجه خاص شده است. «ایجاد مزارع پیشرفته اقتصادی و مسکن معیشتی»

این طرح بر مبنای سرمایه گذاری در اراضی روستایی، «زراعی، باغی و منابع طبیعی» پیشنهاد شده است. اجرای پروژه در منازل مسکونی و زمین های زراعی و باغی روستائیان که مالکیت آن متعلق به خودشان است پیش بینی گردیده، اجرای این پروژه ها توسط خود مردم بر اساس نقشه معین با بودجه مردمی است و از تسهیلات بانکی کم بهره کشاورزی و مسکن روستایی می توانند بهره مند شوند. البته این طرح به صورت کلی «فرامدل» ارائه شده و با مطالعه، شناسایی و شناخت مزیتها و ویژگی های هر روستا یا منطقه روستایی از نظر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جغرافیای (انسانی و سرزمین) پروژه مخصوص هر روستا می بایست تهیه و برای اجرا ارائه شود.

در فرهنگ سنتی و بومی روستائیان و مناطق عشایری اقتصاد بر مبنای اشتغال خانواده و چند شغلی بودن اعضای یک خانواده روستایی یا عشایری تعریف می شود.

هدف: ایجاد روستایی زنده با نشاط و دارای اقتصادی پویا و فعال که ایجاد شغل و درآمد در آن امکان پذیر است و با تولیدات مشخص کشاورزی، صنعتی و مشاغل خدماتی مورد نیاز و روستائیان دارای فرهنگ اجتماعی همه با هم و مشارکت کننده در حل مسائل روستا.

جامعه هدف:

۱- روستائیان خرده مالک و ساکن روستا (دارای آب و زمین مورد نیاز) همچنین مالکین روستائی

دارای اراضی وسیعتر می توانند در مقیاس هایی بزرگتر در این پروژه ها سرمایه گذاری نمایند.

۲- سرمایه گذاران شهرنشینی که علاقمند به زندگی و سکونت در روستاها بوده و در رابطه با ایجاد

مسکن معیشتی یا بارانداز سرمایه گذاری نمایند .

۳- مهاجرینی که از روستاها به شهر مهاجرت کرده اند و امکان برگشت، سکونت و سرمایه گذاری

در روستا را دارند.

ملزومات اجرای طرح:

۱- موافقت اصولی با طرح، رفع موانع قانونی و اخذ مجوزهای لازم، مهمترین لازمه اجرای طرح و پروژه ها این است که قوانین دولتی و حکومتی از اجرای طرح حمایت نموده و سازمان ها و نهادهای دولتی مانع اجرای پروژه ها نشوند.

۲- وجود زمین دارای آب و خاک مناسب بنا به وضعیت اقلیم و جغرافیای هر منطقه مساحت زمین در نظر گرفته شده برای اجرای پروژه ها متفاوت است و در طراحی هر روستا می بایست مدنظر قرار گیرد.

۳- وجود طرح و نقشه مناسب برای هر روستا، تمام پروژه ها می بایست طبق نقشه از پیش تهیه شده اجرا شود.

۴- بهره برداری از دانش بومی و تجربیات مردم و دانش جدید در تهیه نقشه های اجرایی. اجرای پروژه ها و سرمایه گذاری مورد نیاز برای اجرای آنها مردم محور بوده و دولت حمایت قانونی و در صورت نیاز تسهیلات کم بهره به آنها ارائه می نماید.

۵- ایجاد بازارگاه « بازار روستا» این بازار محل خرید و فروش محصولات، نهاده های کشاورزی و دامپروری و ... محل ارائه دانش فنی مورد نیاز پروژه ها می باشد. دانش فنی توسط شرکتهای خدمات مهندسی بخش خصوصی ارائه می گردد.

۶- شتاب دهنده طرح یا مدیر طرح: یک نفر در هر روستا عهده دار پیگیری رفع مشکلات اجرای کامل پروژه ها می شود و ارتباط روستائیان را با سازمان ها، نهادهای و بنیادهای حمایت کننده برای رفع موانع و حمایت های قانونی و مالی در رابطه با اجرای طرح برقرار می نماید.

پروژه هایی که در یک واحد مزرعه پیشرفته می بایست اجرا شود.

۱- نیروگاه خورشیدی حداقل با ظرفیت ۵۰ کیلووات

۲- زراعت یا درخت کاری با آبیاری تحت فشار (بارانی، قطره ای)

۳- گلخانه کوچک مقیاس

۴- سالن تولید صنعتی «صنایع دستی، صنایع تبدیلی و غذایی» سورت نمودن و بسته بندی

محصولات کشاورزی، باغبانی و دامپروری یا هر نوع کارگاه صنعتی.

۵- سالن پرورش طیور «ماکیان - بوقلمون - کبک - بلدرچین و ...»

۶- سالنهای دامپروری برای پرورش دام سبک «گوسفند و بز»

۷- سالن برای تولید پيله ابریشم، کندوی زنبور عسل و ...

۸- استخر پرورش ماهی زینتی یا خوراکی

۹- استخر ذخیره آب

۱۰- مسکن مناسب با مساحت تقریبی ۱۵۰ مترمربع

۱۱- خانه های کارگری به تعداد مورد نیاز

۱۲- احداث مهمانپذیر گردشگری کشاورزی و بومگردی

بنا به وضعیت اقلیم جغرافیایی آب و هوایی و ساختار فرهنگی روستائیان تمام یا تعدادی از پروژه ها در هر واحد مسکن معیشتی می توانند اجرا شوند. انتخاب پروژه برای هر روستا در مطالعه و طراحی آن روستا مشخص می شود. پروژه ها و ظرفیت آنها باید به نوعی انتخاب شوند که زنجیره ارزش تولیدات و زنجیره تأمین محاسبه و در نظر گرفته شود.

در طراحی پروژه های هر روستا انرژی خورشیدی و مسکن جزء الزامات طرح بوده و سایر سالن های تولیدی، اراضی زیر کشت و نوع محصول بنا به وضعیت روستا و واحد مسکن معیشتی می تواند متغیر باشد. انتخاب پروژه ها بر مبنای اشتغال خانواده در نظر گرفته می شود و کمبود نیروی انسانی آن با بکارگیری جوانان فاقد کار تأمین می شود.

در اجرای پروژه ها یک شتاب دهنده طرح که وظیفه مدیریت اجرا و رفع موانع اجرایی حمایت از پروژه و جذب مشارکت مردم را بر عهده دارد تعیین می شود.

پروژه ها توسط خود مردم اجرا می شود و پیگیر تمام امور اجرایی آنها در یک واحد مسکن معیشتی مالک مسکن می باشد و از شتاب دهنده برای حمایت و رفع موانع کمک و همکاری می گیرد.

این طرح را به صورت الگویی می توان در یک یا چند روستا اجرایی نمود و با رفع اشکالات و موانع اجرایی آن را به سایر روستاها تعمیم داد.

خصوصیات پروژه هایی که در هر روستا یا طرح اجرا می شود.

۱- خودجوش بودن اجرای طرح توسط روستائیان و سرمایه گذاران که داوطلب ایجاد پروژه ای در مسکن معیشتی خود می شوند.

۲- مبنای اشتغال در این طرح اشتغال خانواده و خانوار است و در صورت نیاز از کارگران بومی روستا خارج از خانواده استفاده می نمایند. در این طرح جوانان روستایی و فرزندان روستائیان دغدغه و نگرانی از شغل آینده نخواهند داشت.

۳- پروژه های هر خانواده روستایی قابل توسعه می باشد.

۴- زنجیره تأمین و زنجیره ارزش در اجرای پروژه های یک خانواده، یک روستا و یک منطقه روستایی می بایست لحاظ شود. به طوری که مواد اولیه هر منطقه روستایی در این پروژه ها تبدیل به کالای مصرفی می شود. کالاهای تولید شده نیاز منطقه را تأمین و برای محصولات مازاد آن بازار تولید داخلی و خارجی پیش بینی می شود. در هر منطقه روستایی بارانداز برای فروش محصولات، خرید نهاده ها و مواد اولیه و ارائه دانش فنی به روستائیان پیش بینی شده است.

نتایج اجرای طرح

طرح روستای پیشرفته در اراضی متصل یا منفصل به روستا اجرا می شود (در هر واحد مسکن معیشتی)

هدف برای هر واحد مسکن معیشتی که به صورت منظم در یک روستا یا منطقه روستایی و عشایری شکل گرفته، تولید انرژی خورشیدی، مصرف بهینه آب، افزایش تولیدات گلخانه ای و یا سایر تولیدات می باشد می تواند در زمینه بهره وری اشتغال و توسعه روستاها به صورت هدفمند و در جهت ارتقای زندگی روستائیان و سایر اقشار متمایل به سرمایه گذاری و اسکان در روستاها، ارائه طریق نماید. در این طرح گردشگری کشاورزی و بومگردی جایگاه ویژه ای دارد.

این طرح در مقیاس کوچک و کلان دارای نوآوری و سرمایه گذاری در مناطق روستایی است که علاوه بر امکان جذب سرمایه اشتغال مولد به طرح های هادی روستایی هویت تولیدی علاوه بر اسکان را خواهد داد و اقتصاد روستا را فعال و پویا می نماید.

به طور خلاصه طرح روستای پیشرو در مقیاس ملی دستاوردهای زیر را به همراه خواهد داشت.

- ۱- توسعه روستایی هدفمند و تأسیس روستاهای پیشرو و پیشرفته
- ۲- جذب سرمایه ها (نقدینگی) در تولید انرژی تجدیدپذیر، فعالیت های تولیدی ، اسکان روستایی و خدمات فنی و مهندسی
- ۳- بهره گیری از ظرفیت روستاها در جهت تولید و اشتغال
- ۴- ارتقای فعالیتهای کشاورزی با استفاده از روشهای نوین و علمی مانند کشتهای گلخانه ای و هیدروپونیک

۵- تولید (برق) انرژی خورشیدی در جهت کاهش ناترازی برق و جلوگیری از خاموشی چاه های کشاورزی، سالن ها و کارگاه های تولید روستایی

۶- امیدآفرینی در روستاها و شهرها برای حرکت نوآورانه قانونمند در مناطق روستایی بجای کارهای متفرقه و مشکل دار

۷- اصلاح طرح های هادی روستایی که اسکان مولد را جایگزین اسکان غیرمولد نموده و محدودیت گسترش طرح های هادی را مرتفع می کند.

۸- تشویق مردم برای زندگی در روستا بجای زندگی در شهرها و حاشیه شهرها

۹- کاهش تمایل مردم به هجوم به شهرنشینی

۱۰- حل مشکل زمین برای مسکن

۱۱- افزایش هدفمند و با برنامه گردشگری کشاورزی و بومگردی

۱۲- ارتباط مستقیم تولید و مصرف از طریق باراندازهای محلی و منطقه ای (مدیریت زنجیره تولید و مصرف محصولات تولیدی روستائیان و عشایر و ارائه دانش فنی مورد نیاز به تولید کنندگان).

مؤسسه همه با هم جهاد برای سازندگی خراسان رضوی